

ПАНАРАБИЗМ БА ПАНИСЛАМИЗМ

А. ЖАМБАЛ

ШУА-ийн Философи, Эрхийн Хүрээлэнгийн

Эрдэм шинжилгээний ажилтан

(Pan-Arabism and Pan-Islamism- панарабизм и панисламизм- пан гэдэг нь эртний грек хэлний нармай, их, бүх гэсэн утгатай нийлмэл үгийн эхний хэсэг) Панарабизм нь арабууд өөрийн хэл, соёл, түүхтэй бие даасан тусгаар угсаатан ард түмэн бөгөөд угсаатны эдгээр шинж чанараараа эв нэгдэлтэй байж уламжлалт соёл, хэл, ёс заншил, аж амьдралынхаа хэвшлийг хадгалан хамгаалж мандан бадрах ёстой гэсэн үзэл санааг агуулсан нийгэм-улс төрийн номлол болно.

Панарабизм нь арабын орнуудыг эзлэн ноёрхож байсан Османы эзэнт гүрэн дэлхийн I дайнаар задран унасны дараа үүсэн бий болжээ. Энэ үе хүртэл арабууд Османы эзэн гүрний эзэмшил, ноёрхолыг эсэргүүцэн тэмцэж байсангүй. Панарабизмын үзэл санаа хийгээд түүнд үндэслэсэн панарабист хөдөлгөөн нь нурж унасан Османы эзэнт гүрнийг Европын том гүрнүүд европын эрх зүй ба засаг захиргааны зохион байгуулалтын хэлбэрээр өөрчлөн байгуулах, европын соёлын нөлөөг нэвтрүүлэхийг оролдсны хариу үйлдэл болж гарсан байна. Туркийн султан панарабист хөдөлгөөнийг дэмжиж өөрийн харьяаны араб угсаатныг нягтруулан нэгтгэж захирах арга болгохыг хичээж байв.

Панарабизм Их Британи, Францын колончилалыг эсэргүүцсэн, мөн Османы эзэнт гүрэн нурж унасны дараа түүний харьяанд байсан арабын орнууд тус тусдаа бие даасан улс болж байгуулагдахыг эсэргүүцсэн үзэл санааг агуулсны хамт улс төрийн эцсийн зорилго нь нийт араб угсаатан ард түмнийг нэгтгэх явдал байв. Үүнийг улс төрийн зарим хүч хөдөлгөөн, арабын орнуудын зарим удирдагчид харилцан ялгаатай байдлаар үзэн ойлгож байв. Тухайлбал баасистууд (Ba'athism) арабуудын эв нэгдэл гэдэг бол нийт арабуудыг нэгтгэсэн арабын үндэсний нэгдсэн төр улсыг байгуулах явдал гэж үзэж байсан бол Египетийн Ерөнхийлөгч асан Гамаль Абдель Насер арабын орнуудын төр засгийн эв нэгдэл, нягт хамтын ажиллагаа юм гэж ойлгож байв. Панарабизм 1967 онд арабын орнууд ба Израйлийн хооронд болсон дайн хүртэлх үед Ойрхи дорнод ба Хойд Африкийн орнуудын ард түмэнд итгэл найдвар төрүүлж дэмжигдэж байсан бол эл дайнд арабууд ялагсны дараа хүч нөлөө суларсны дээр арабын орнуудын төр засаг хамтран ажиллах, нийтлэг эрх ашгийн төлөө нэгдэж нягтрах сонирхолгүйгээр үл барам хоорондоо сөргөлдөх болсноор исламын улс төрийн үзэл сурталд байр сууриа бүрэн алджээ. Энэ үеэс панарабизмын оронд панисламизм хүч түрэн гарч иржээ.

Панисламизм нь дэлхийн нийт мусульманчууд үндэс угсаа, нийгмийн гарал, байдал, иргэний харьяаллаасаа үл шалтгаалан ислам шашин шүтдэг нийтлэг шинж

чанараараа улс төрийн хувьд нягтран нэгдэж мусульманчуудын оюун санааны дээд удирдагч болох халифын засаг дор захирагдах ёстой гэсэн үзэл санааг баримтлан сурталчилдаг шашин-улс төрийн үзэл суртал юм.

Панарабизм нь арабууд ямар шашин шүтдэг, ямар улс оронд аж төрдөгөөсөө үл шалтгаалан араб угсаатан ард түмэн гэсэн шинж чанараараа нягтран нэгдэх ёстой гэдэгт үндэслэн тулгуурладаг бол панисламизм нь мусульманчууд зөвхөн араб үндэстэн угсаатаны шинж чанараараа биш, исламыг шүтдэг нийтлэг чанараараа нэгдэх ёстой гэж үздэгээрээ хоорондоо ялгаатай.

Панисламизм хэдийгээр XIX зууны хоёр дахь хагаст үүсэн бүрэлдсэн боловч түүний зарим үзэл санаа зөнч мэргэн Мухаммед VII зуунд ислам шашныг үүсгэн үндэслэж түүний номлол дор арабын тархай бутархай овог аймгуудыг нэгтгэж нэгдсэн төр улсыг байгуулсан түүхэн үетэй холбоотой юм. Панисламизмыг шашин-улс төрийн үзэл суртал болгож үндэслэн номлосон анхны үзэл сурталч бол Египетийн шашин-улс төрийн сэтгэгч Жемаль ад-Дин аль-Афгани (1838-1897) юм. Тэрбээр панисламизмыг анхандаа исламын улс орнуудаас явуулсан Их Британы колончиллоос чөлөөлөгдөхийн төлөөх тэмцлийг үндэслэх зорилгоор томьёолон гаргажээ. Аль-Афгани болон түүний хамтран зүтгэгчид арабын орнууд дахь үндэсний тусгаарлах үзлийн эсрэгээр нийт мусульманчууд Египетийн хедив (төр баригч), эсвэл Ираны шах, нэг бол Туркийн султаны нэгдмэл засаг төрд харъяалагдан нэгдэж харийн колончиллоос чөлөөлөгдөн эв нэгдэл, нягтралын хүчээр дэвшин дээшилж сэргэн мандаж чадна гэж үзжээ. Тэдний эдгээр үзэл санааг ислам шашинтай арабын болон бусад орны төр засгийн удирдагчид, нийгмийн янз бүрийн давхраа бүлэг өөр өөрийн эрх ашиг, санаа зорилгоор ойлгон ашиглаж байв. Дэлхийн II дайны дараа панисламизмын чөлөөлөх үзэл санаа, номлол тодорхой хэмжээгээр өөрчлөгджээ. Палестинд еврейчүүдийн төр улс болох Израйль байгуулагдаж, 1967 оны дайнд арабууд Израйлд ялагдснаар арабын шашны номлолтон сэтгэгчид мусульманчуудын нэгдэл нягтралыг хангах, Израйлийг ялан дийлж нураахын тулд исламын тулгуур үзэл номлолд эргэн орох хэрэгтэй гэх болжээ. Үүний нөлөөгөөр Египет дэх <<Мусульманы ахан дүүс>> хөдөлгөөн, арабын бусад орон дахь панисламистууд өөрийн орны төр засагтай сөргөлдөн тэмцэлдэж засгийн эрхийг булаан эзлэхийг оролдсон ч хатуу дарагдаж байв. Ираны панисламистууд 1979 онд Исламын хувьсгалаар Пехлеви Мохаммадыг шахын суудлаас буулгаж хөөн явуулжээ.

Панисламизм сүүлийн үед исламын эв санааны нэгдлийн асуудлыг түлхүү номлож мусульманы олон улсын янз бүрийн байгууллага байгуулах, өөр шашин, соёл иргэншилтэй барууны болон бусад орны нөлөө оролцоог сөрж зогсоох тухай үзэл санааг сурталчилах болжээ. Гэвч панисламизмын үзэл санаанд ислам шашны суннит ба шийт

чиглэлийн хоорондын болон тэдгээрийг тус тус баримталдаг арабын орнуудын хоорондын тэмцэл, дайн хүчтэй цохилт болж байна.

Утга зохиол:

- IPSA Encyclopedia, Kurian (eds) Encyclopedia (2010)
- Политология: Энциклопедический словарь. М.,1993
- Ислам: Энциклопедический словарь. М., 1991
- Жамбал А. Ислам шашин. УБ., 2005

ⁱ According to the Potsdam declaration, Korea was set free from the 36 years of colonialism, and the nation was recovered its liberty on August 15, 1945.

ⁱⁱ At that time, this Special Committee on Draft Constitution consisted of 30 assemblymen, along with 10 other experts or advisory specialists as Pak said in his book (Pak, 1976: 123).

ⁱⁱⁱ This activity or function of legislatures is also described as “linkage”, as some scholars have defined (See on Loewenberg and Patterson, 1979: 44; Kim and Pai, 1981: 1).

^{iv} The Constituent Assembly of the Republic of Korea adopted a constitution containing a basically this type of government in 1948 (Park, 1998: 65).

^v As Kim and Pai (1981: 37) noted in advanced manner, this legislature is the most important linkage institution.

^{vi} See on Chapter III, Article 52 of the Constitution of Korea or The National Assembly Act, Section 2, Article 79.

^{vii} For legislative procedures, see section IV. The Legislative Procedures for Acts and Subordinate Statutes, in the *Statutes of the Republic of Korea*, Vol. 1 xv-xviii (1997).

^{viii} *The Universal Declaration of Human Rights* is a declaration adopted by the United Nations General Assembly in 10 December 1948.

^{ix} *The Universal Declaration of Human Rights*, 1948: Article 21-3.

^x *State Great Hural Electoral Law*. 2005, Ch. One, Art. 7, Sec. 2.